

สัญลักษณ์และอัตลักษณ์ของฌอง โบดริยาร์ด Symbolism and Identity of Jean Baudrillard

¹ศรุตานนท์ ขอบประดิษฐ์, ²จิรัชญาภา พิจักขนารินทร์

¹Sarutanon Chobpradit, ²Jiratchayapa Bhijakkanarin

¹หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

²ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษาคณิตศาสตร์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Master of Education Program in Social, Religions and Cultural, Faculty of Social Sciences
and Education Thongsook College

²Department of Research and Development in Mathematics Faculty of Education,
Mahasarakham University

¹Corresponding author e-mail: drnita2020@gmail.com

Received: July 10, 2024; Revised: December 09, 2024; Accepted: December 11, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสัญลักษณ์และอัตลักษณ์ในมุมมองของฌอง โบดริยาร์ด พบว่าสัญลักษณ์ก็เปรียบเสมือนวัตถุนิยม ซึ่งเกิดขึ้นแล้วในทุกยุคทุกสมัยและทุกสังคม เพราะเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่าย จับต้องสัมผัสได้ ไม่สลับซับซ้อน ซึ่งความจริงเปรียบเสมือนภาวะของมนุษย์หลังนยุค นัยยะแห่งอนิจจตาไม่ได้กินความเพียงแค่ว่า สิ่งที่มีชีวิตเท่านั้น หากรวมถึงสรรพสิ่งบนบรรณพิภพ ต่างล้วนต้องตกอยู่ภายใต้กฎแห่งสามัญนี้ กลไกสำคัญในการผลิตซ้ำ ภาพสะท้อนของสัญลักษณ์ และรหัสที่กลายมาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของสภาวะล้ำจริง (Hyper-reality) ที่อยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเรา ซึ่งความจริงต่างๆ ได้ถูกลบเลือนจนไม่เหลือร่องรอย กลายเป็นสภาวะที่จริงยิ่งกว่าจริง สภาวะที่ความจริงตกอยู่ภายใต้ภาวะบงการของภาพ ซึ่งฌอง โบดริยาร์ด (Jean Baudrillard) กล่าวว่าถ้าการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ (consumption of sign) คือ กิจกรรมอย่างหนึ่งในการเอาประโยชน์จากระบบสัญลักษณ์ มีความหมายว่าอย่างไร สัญลักษณ์ (sign) เป็นตัวแทนของสิ่งอื่น แสดงค่าของสิ่งอื่น ปฏิบัติหน้าที่แทนสิ่งอื่นซึ่งขาดหายไปด้วยเหตุนี้เอง เอกลักษณ์และความหมายของสิ่งต่างๆ จึงสามารถสั่นไหวและเปลี่ยนแปลงได้ตามวาทกรรมที่สร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้นมา ไม่แน่นอน ไม่ตายตัว และไม่หยุดนิ่ง เรื่องของวาทกรรม และอำนาจจึงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

คำสำคัญ: สัญลักษณ์, อัตลักษณ์, ฌอง โบดริยาร์ด, มุมมอง

Abstract

This article aims to study signs and identity from the perspective of Jean Baudrillard, it was found that signs are like materialism. This has happened in every era and every society. Because it is easy to understand. It must be able to touch, not complicated the

truth is like the burden of post-modern humans. The meaning of impermanence is not just a matter of meaning. Only living things including all things on earth, must fall under this common law. Important mechanisms for reproducing Reflection of the sign and the code become essential to the surreal state. (Hyper-reality) that is in our daily lives, in which various truths have been erased until no trace remains. It has become a more real state of reality. A state in which reality is under the control of representation. Jean Baudrillard said that if the consumption of signs is an activity of exploiting the symbolic system, yes, what does it mean? A sign represents something else. Show the value of something else. Performing duties in place of other things that are missing for this reason, the identity and meaning of things can therefore be fluid and change according to the discourse that creates them. They are uncertain, fixed, and static. Matter of discourse, and therefore power is not a matter that can be separated from each other.

Keywords: Symbols, Identity, Jean Baudrillard, Perspective.

บทนำ

ปรัชญาหลังนวยุคมีโลกทรรศน์แบบมนุษยนิยมที่ตระหนักคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์โดยยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง มีความเชื่อมั่นวิธีการวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ มีการปฏิรูปศาสนาทำให้ศาสนาลดอิทธิพลลง จึงเกิดชนชั้นกลางเป็นพ่อค้าและปัญญาชน นักปรัชญายุคนี้ให้ความสนใจในปัญหาเรื่องวิธีการคิดกับวิธีการหาความรู้ที่แท้จริง กล่าวคือคิดอย่างไรจึงจะได้ความรู้แท้จริง โดยพบแนวทางการหาคำตอบอยู่สองวิธี คือเหตุผลนิยม มุ่งเน้นแนวคณิตศาสตร์ กับอีกวิธีการคือประสบการณ์นิยม เน้นวิธีทางวิทยาศาสตร์ นักปรัชญายุคใหม่คนสำคัญ ได้แก่ เดการ์ต (René Descartes, 1596-1650) ถือว่าเป็นบิดาแห่งปรัชญายุคสมัยใหม่เน้นการใช้เหตุผล สงสัยในทุกเรื่องทุกอย่าง เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ไม่อาจสงสัยได้อีกต่อไป แล้วค่อยๆ พิสูจน์เอาความจริงออกมา ไบ์นนิซ (Gottfried Wilhelm Leibniz, 1645-1716) เห็นว่าธรรมชาติมีระเบียบเรียบร้อยกลมกลืนกันทุกอย่างตามลัทธิสุทรรศน์นิยม (optimism) เหมือนนาฬิกาซึ่งกลไกทุกส่วนเดินตามกฎเกณฑ์ของมัน “ธรรมชาติเป็นนาฬิกาของพระเจ้า” (nature is the clock of god) สำหรับประสบการณ์นิยม คือ จอห์น ล็อก (John Locke, 1632-1704) ผู้ก่อตั้งลัทธิประสบการณ์นิยม มีความเชื่อว่าคนเราเกิดมาพร้อมกับจิตที่ว่างเปล่า ต้องอาศัยประสบการณ์ต่างๆ ถึงจะรู้ความจริง ส่วนความจริงทางศาสนาต้องอาศัยการเผยความจริง เราเรียกว่าการวิवरณ์จากพระเจ้า นอกจากนี้ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant, 1724-1804) ความรู้ทางวิชาการทุกอย่างต้องผ่านโครงสร้างของสมองซึ่งมี 2 ส่วน คือ ผัสสะและความเข้าใจ ความรู้จึงเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏต่อโครงสร้างสมองเท่านั้น ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับสภาพจริงก็ได้ ศีลธรรมเป็นสิ่งที่ต้องสำนึกโดยตรง ออกัส กงต์ (Auguste Comte, 1798-1857) ถือว่าความจริงมีเท่าที่เราสามารถพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการวิทยาศาสตร์ เท่านั้น โดยอุดมการณ์ของคนในยุคสมัยนี้ คือเหตุผล การทำอะไรต้องอ้างอิงว่ามีเหตุผล จะตัดสินใจอะไรต้องด้วยเหตุผล รูปแบบของการดำเนินชีวิตเน้นความสงบสุขในสังคม มีความเชื่อว่าโลกมีกฎเกณฑ์ แต่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ส่งเสริมการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ขึ้นมากมายเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์

แนวคิดของคนยุคนี้ เป็นกระบวนทรรศน์ที่ก้าวข้ามพ้นกระบวนทรรศน์ทั้ง 4 กระบวนทรรศน์ตามที่กล่าวมาแล้ว ได้มีการพัฒนาจากการใช้แรงงานคนและสัตว์เป็นการใช้เครื่องจักรกลมีการแข่งขัน

การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น การเรียกร้องเรื่องสิทธิเสรีภาพเกิดความไม่ไว้วางใจกัน ซึ่งล้วนเป็นมีประเด็นเอื้อให้เกิดสงครามต่อกัน คือ บ่อเกิดแห่งความยึดมั่นถือมั่น จนกระทั่งนำไปสู่การแบ่งพรรคแบ่งพวก การทำลายกัน สุดท้ายเกิดสงครามทำให้เริ่มเกิดความสงสัยวิทยาศาสตร์ว่าจะมีประโยชน์อย่างเดียวยจริงหรือเพราะแม้ว่าวิทยาศาสตร์จะสร้างสวรรค์ในโลกมนุษย์ได้นั้น แต่สามารถทำลายและสร้างความหายนะให้มนุษย์ได้เช่นกัน ผู้ที่เข้าสู่กระแสกระบวนทรรศน์หลังนวยุคมีความเชื่อจากการตั้งคำถามด้วยความสงสัยในวิทยาศาสตร์ว่าสามารถทำให้มนุษย์มีความสุขจริงหรือไม่ ในช่วงแรกเป็นการหักล้างเหตุผลของปรัชญาหลังนวยุค จึงเรียกกันว่าลัทธิรื้อทำลาย (deconstructionism) หรือลัทธิหลังนวยุคสุดขั้ว (extreme postmodernism) ต่อมาเมื่อรู้เหตุผลจนคนเกิดความไม่แน่ใจ เคว้งคว้าง ไม่มีทิศทาง กระแสคิดจึงปรับตัวไปสู่เกณฑ์การปฏิบัติที่สำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยฝ่ายหลังเรียกกันว่าลัทธิรื้อสร้างใหม่ (reconstructionism) หรือลัทธิหลังนวยุคสายกลาง (moderate postmodernism) ที่เน้นการสนใจไปที่ความรู้ในตาข่าย (net-eye) ที่เคยถูกละเลยไป ซึ่งการจะเข้าใจกระแสคิดนี้ (คอบสีย์, พอล, 2558)

แนวคิดเกี่ยวกับสัญวิทยา

คำว่า สัญวิทยา (Semiology) มาจากรากศัพท์ภาษากรีก คือ Semeion ที่แปลว่า Sign (สัญญาณ) หมายถึง การสร้างความหมายจากการตีความผ่านข้อความ รูปภาพ ภาพลักษณ์ เสียง กลิ่น รสชาติ การกระทำ และวัตถุ โดยที่ความหมายของสิ่งต่างๆ เหล่านั้นจะสามารถเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์เป็นผู้สร้างและให้ความหมายกับมัน โดยที่สิ่งเหล่านั้นจะเป็นอะไรก็ได้แต่ต้องมี ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุ เช่น แหวน ซึ่งเป็นวัตถุอย่างหนึ่งที่มีขายโดยทั่วไปและไม่มี ความหมายใดๆ จนกระทั่งแหวนถูกนำไปสวมที่นิ้วมือของเจ้าสาวในวันแต่งงานสัญญาณจึงเกิดขึ้น สำหรับเจ้าบ่าวและเจ้าสาวแหวนจะไม่เป็นเพียงวัตถุอีกต่อไปแต่ได้กลายเป็นสิ่งที่มีความหมาย แทนความรักของคนทั้งสอง จะเห็นได้ว่าแหวนนั้นได้เปลี่ยนสถานภาพเป็น เชิงสัญลักษณ์โดยที่ ลักษณะกายภาพยังคงเหมือนเดิม (กิริติ บุญเจือ, 2559)

นอกจากนี้ สัญวิทยายังหมายถึงการแสดงออกทางสีหน้าท่าทาง เช่น นักกีฬา มวยปล้ำแสดง ความเจ็บปวดจากการถูกชกผ่านสีหน้า น้ำเสียง และท่าทาง โดยการเอามือตบไปที่พื้นทำให้ผู้ชมเข้าใจได้ในทันทีว่าท่าทางเหล่านั้นหมายถึงอะไร สัญญาณต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลจากการอบทางสังคมและวัฒนธรรมที่กำหนดขึ้นให้มันมีค่าเดียวกัน ถ้าหากนำ สัญญาณนั้นไปใช้ในสังคมและวัฒนธรรมอื่นๆ ที่มีความแตกต่างจะส่งผลให้สัญญาณนั้นมีความหมายที่แตกต่างกันทันที หรืออาจกล่าวได้ว่าสังคมและวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลง สัญญาณนั้นความหมายของสัญญาณก็จะเปลี่ยนไปเช่นกัน

พัฒนาการของสัญวิทยา

กาญจนา แก้วเทพ (2557) อธิบายว่า การศึกษาทางสัญวิทยามุ่งให้ความสนใจไปที่ตัวสาร และการตีความหมายของผู้รับสารเป็นสำคัญโดยไม่ได้มองว่าวัตถุนั้นคืออะไร แต่จะมองที่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุเท่านั้น ซึ่งความสัมพันธ์ (Relation) ของสัญญาณประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. สัญญาณ (Sign) คือ สัญญาณประเภทต่างๆ เช่น ภาษา รูปภาพ เสียง อาหาร รูปร่าง เสื้อผ้า ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะมีวิธีการสื่อทอดความหมาย (Meaning) และมีความสัมพันธ์กับผู้ที่ใช้สัญญาณ เนื่องจากสัญญาณเหล่านี้เกิดจากการประกอบสร้าง (Construct) ความหมายของผู้คนในสังคม

2. รหัส (Code) คือ สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรม รหัสจะทำให้คนในสังคมเข้าใจการดำรงอยู่ทางสังคมของตนเอง เช่น การยกมือไหว้ของคนไทย หมายถึงการสวัสดีและการทักทาย ในขณะที่คนเกาหลีโค้งคำนับเพื่อหมายถึง การสวัสดีเช่นเดียวกันจากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าแต่ละสังคมหรือวัฒนธรรมจะมีการเข้ารหัสที่แตกต่างกัน แม้จะมีความหมายเดียวกัน

3. วัฒนธรรม (Culture) คือ สิ่งที่กำหนดสัญลักษณ์และรหัส เนื่องจากทั้งสององค์ประกอบนี้ถูกสร้างและถูกใช้งานภายใต้บริบททางวัฒนธรรม หากบริบทนั้นถูกเปลี่ยนแปลงไป สัญลักษณ์และรหัสจะถูกเปลี่ยนแปลงความหมายเช่นเดียวกัน ดังนั้น การวิเคราะห์ในเชิงสัญลักษณ์จึงต้องมีความเข้าใจในบริบททางสังคมหรือวัฒนธรรมนั้นๆ สัญลักษณ์หรือศาสตร์แห่งสัญลักษณ์ ถือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของความหมาย ความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์และการอ้างอิงกับความเป็นจริงทางสังคม ในการศึกษาทางสัญลักษณ์วิทยา โดยทั่วไปจะให้ความสนใจวิธีการสืบทอดความหมายของสัญลักษณ์ว่า เข้ามาเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันจนเกิดเป็นความหมายขึ้นมาว่าอะไร และ ความหมายเหล่านั้น ได้รับการตกลงยอมรับเป็นความหมายร่วมทางสังคมอย่างไร ซึ่งการตกลงนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจหรือการยอมรับร่วมกันของคนในสังคม (คอบลิย์, พอล, 2558)

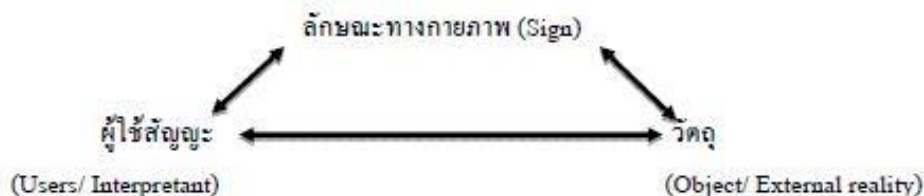
แนวคิดทฤษฎีสัญลักษณ์วิทยาได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างจริงจังในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 และมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ของนักวิชาการที่ได้รับความนิยม คือ ชาร์ลส์ แซนเดอร์ส เพียร์ส (Charles Sanders Peirce) เฟอร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) และโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) นักปรัชญาทางสัญลักษณ์วิทยา คือ ชาร์ลส์ แซนเดอร์ส เพียร์ส (Charles Sanders Peirce) ชาร์ลส์ แซนเดอร์ส เพียร์ส (Charles Sanders Peirce, 1839-1914) เป็นนักปรัชญาสังคมชาวอเมริกัน ได้ศึกษาเกี่ยวกับสัญลักษณ์วิทยาเป็นคนแรก โดยให้ความสนใจที่องค์ประกอบ 2 ส่วน คือ รูปสัญลักษณ์ทางสัญลักษณ์ (Signifier) และความหมายของสัญลักษณ์ (Signified) เช่น การยกมือไหว้ คือ รูปสัญลักษณ์ทางสัญลักษณ์และมีความหมายทางสัญลักษณ์ คือ การแสดงความเคารพ จึงทำให้เพียร์สนำระยะห่างระหว่างองค์ประกอบทั้งสองส่วนนี้มาแบ่งประเภทของสัญลักษณ์ออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ (คอบลิย์, พอล, 2558)

1. ไอคอน (Icon) คือ สัญลักษณ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงหรือเหมือนกับวัตถุที่มีอยู่จริง เช่น รูปปั้นและรูปวาด เมื่อบุคคลได้เห็นภาพนั้นจะสามารถเข้าใจถึงสัญลักษณ์เหล่านั้นได้ทันที

2. อินเด็กซ์ (Index) คือ สัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัตถุที่มีอยู่จริงโดยตรง เช่น รอยเท้าของสัตว์ คือ Index การเดินผ่านของสัตว์ ซึ่งการตีความของ Index นั้นจะเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผลระหว่าง Index กับ Object

3. ซิมโบล (Symbol) คือ สัญลักษณ์ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับวัตถุที่มีอยู่จริง แต่เป็นความเกี่ยวข้องที่เกิดขึ้นจากข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้ตีความ เช่น คนไทยตกลงกันว่าตัว “กา” เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงสัตว์ชนิดหนึ่ง โดยที่รูปตัวอักษร “กา” นั้นไม่มีความคล้ายคลึงเหมือนไอคอนและไม่มีการเชื่อมโยงเหตุผลระหว่างสัญลักษณ์กับสัตว์ชนิดนั้นเหมือนอินเด็กซ์ ดังนั้น การตีความหมายหรือความสามารถในการเข้าใจสัญลักษณ์นั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ของผู้ใช้สัญลักษณ์นั้นเพียงอย่างเดียว

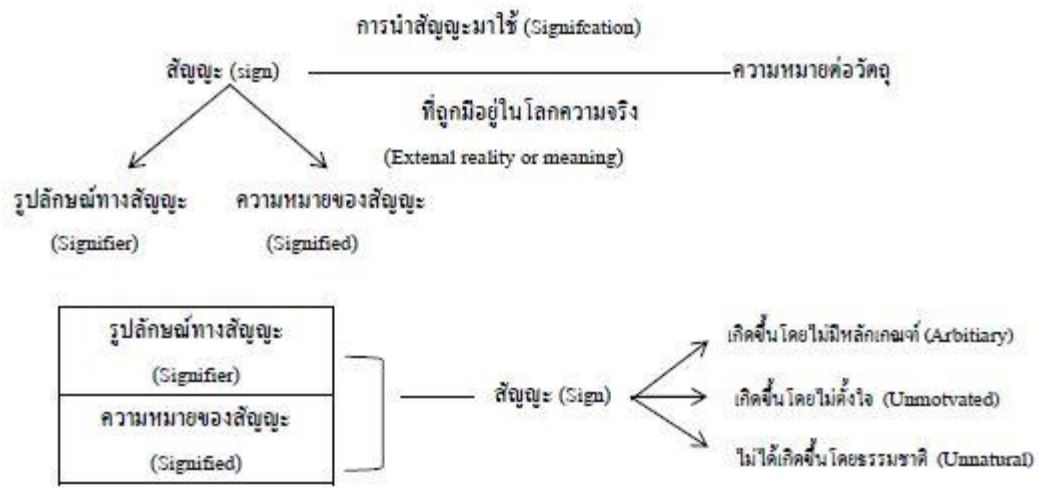
นอกจากนี้ การศึกษาสัญลักษณ์วิทยาตามแนวคิดของเพียร์ส ยังศึกษาถึงการเกิดขึ้นของสัญลักษณ์ที่จะต้องประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ (ดังภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 การศึกษาสัญลักษณ์วิทยาตามแนวคิดของชาร์ลส์ แซนเดอร์ส เพียร์ส
(Charles Sanders Peirce, 1839-1914) (กาญจนา แก้วเทพ, 2557)

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้มีความเชื่อมโยงถึงกัน โดยสังเกตได้จาก หัวลูกศรที่มีความเชื่อมโยงกัน การที่จะทำความเข้าใจในเรื่องของสัญลักษณ์นั้นต้องมีการพิจารณาจากความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ เช่น การที่ผู้ใช้สัญลักษณ์มองเห็นคำว่า รถยนต์ คำเขียน คือ ลักษณะทางกายภาพ (Sign) เมื่อผู้ใช้สัญลักษณ์ที่อยู่ในสังคมเดียวกันเห็นคำเขียนดังกล่าวจะทำให้เกิดการ สร้างแนวคิด (Concept) เกี่ยวกับรถยนต์ขึ้นมาในจินตนาการอาจมีความแตกต่างกันบ้างของแต่ละบุคคลแต่จะมีลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกัน (Shared concept) ที่สามารถเชื่อมโยงไปยังรถยนต์จริงๆ (Object) ที่มีอยู่ในโลกความเป็นจริงได้ (External reality) ซึ่งอาจส่งผลไปถึงการเกิดแรงกระตุ้น (Motivation) เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของสัญลักษณ์นั้นสามารถกระตุ้นให้เกิดภาพในใจหรือ ความหมายของสัญลักษณ์ได้ และ Icon เป็นรูปแบบสัญลักษณ์ที่สามารถสร้างแรงกระตุ้นได้มากกว่า Index และ Symbol ในขณะที่ Index จะมีแรงกระตุ้นสูงกว่า Symbol ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างภาพถ่ายของ ศพที่ถูกรถชนสามารถกระตุ้นให้นึกถึงอันตรายของการขับรถได้มากกว่าภาพหัวกะโหลก แต่อย่างไรก็ตาม ภาพหัวกะโหลกก็สามารถกระตุ้นให้เกิดความน่ากลัวได้มากกว่าตัวอักษรที่เขียนว่าอันตราย (จันทน์ เจริญศรี, 2545)

แนวคิดสัญลักษณ์วิทยาของเฟอร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) กาญจนา แก้วเทพ (2553) กล่าวว่า เฟอร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure, 1857-1974) เป็นนักภาษาศาสตร์ ชาวสวิสเซอร์แลนด์ศึกษาบทบาทของสัญลักษณ์ที่มีต่อสังคม การเกิดขึ้นของการศึกษาสัญลักษณ์ศาสตร์นั้นมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาปรัชญาโครงสร้างนิยม (Structuralism) เนื่องจากโครงสร้างนิยมเป็นวิธีการ วิเคราะห์เพื่อศึกษาโครงสร้างที่ซ่อนอยู่ในเบื้องหลังเปลือกนอก (Appearance) ของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โซซูร์ได้ศึกษาตั้งแต่ปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมในบริบทต่างๆ ไปจนถึงการเขียนหรือ การบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ การทำความเข้าใจของผู้คนต่อปรากฏการณ์ใดนั้นจะต้องผ่านโครงสร้างทาง ภาษาหรือมีความเข้าใจในภาษาเป็นอย่างดี แนวคิดของโซซูร์จึงให้ความสนใจไปที่การเปรียบเทียบเชิง โครงสร้างกับสัญลักษณ์ตัวอื่นๆ สัญลักษณ์จะไม่มีหมายใดจนกว่าการเปรียบเทียบจะเกิดขึ้น โซซูร์ได้ แบ่งสัญลักษณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นรูปลักษณะทางสัญลักษณ์ (Signifier) และส่วนที่เป็นความหมาย ของสัญลักษณ์ (Signified) การนำสัญลักษณ์ทั้งสองส่วนมาใช้ร่วมกันจะทำให้เกิดความหมายต่อวัตถุที่มีอยู่ใน โลกของความเป็นจริง (ดังภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 การเปรียบเทียบเชิงโครงสร้างสัญญาณของเฟร์ดินานด์ เดอ โซซูร์
(Ferdinand de Saussure, 1857-1974) (กาญจนา แก้วเทพ, 2557)

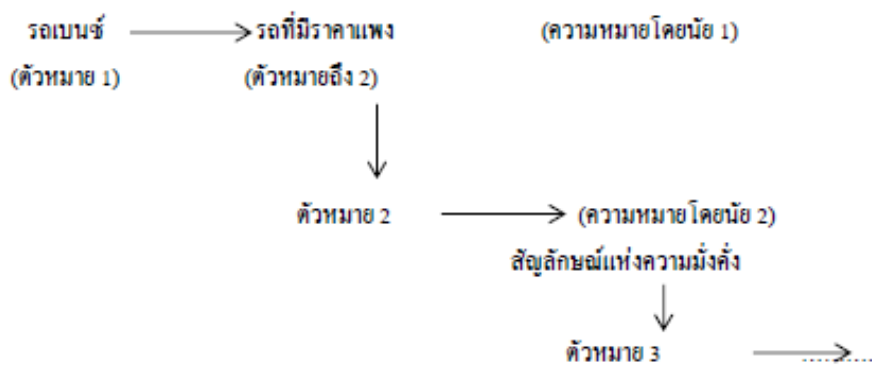
จากภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่า หากสัญญาณส่วนใดส่วนหนึ่งอยู่โดยลำพังจะไม่ก่อให้เกิดความหมายใดขึ้นจนกว่าผู้ใช้สัญญาณจะนำสัญญาณนั้นไปใช้เปรียบเทียบเชิงโครงสร้างกับสัญญาณอื่นๆ เช่น คำถามที่ว่าอะไรคือแมว มนุษย์จะตอบคำถามนี้ได้ก็ต่อเมื่อพวกเขารู้ว่าอะไรที่ไม่ใช่แมวการเปรียบเทียบในลักษณะนี้จึงเรียกว่า การเปรียบเทียบคู่ตรงข้าม (Binary opposition) และการเปรียบเทียบสัญญาณย่อยกับสัญญาณอื่นในโครงสร้างจะทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างสัญญาณย่อยในโครงสร้างเหล่านั้นซึ่งการทำความเข้าใจความหมายของสัญญาณย่อยจะพิจารณาพร้อมกับโครงสร้างของสัญญาณทั้งหมด เช่น ผู้คนจะเข้าใจความหมายของคำว่า เอาใจ ก็ต่อเมื่อพวกเขาได้เห็นคำนี้ไปประกอบรวมกับคำอื่นๆ อย่างคำว่า เอาใจใส่หรือเอาใจเขามาใส่ใจเรา โซซูร์จึงตั้งข้อสังเกตว่า แต่ละวัฒนธรรมจะมีการสร้างสัญญาณเพื่อใช้ในการจัดหมวดหมู่ (Categorization) สิ่งของแต่ละประเภท เช่น สัตว์บก สัตว์น้ำ และสัตว์เลื้อยคลานด้วยนม ซึ่งการแบ่งประเภทเหล่านี้จะส่งผลไปยังความหมายของสัญญาณของบุคคลอีกด้วย เพราะบุคคลจะเข้าใจความหมายของสัตว์บกก็ต่อเมื่อสัตว์บกนั้นถูกแบ่งแยกประเภทออกจากสัตว์ประเภทอื่นๆ อย่างไรก็ตาม หากสัญญาณอยู่ในระบบการแบ่งประเภทของสังคมที่ยึดถือเอาการล่าสัตว์ของฮองเต้เป็นเกณฑ์ สัญญาณของสัตว์บกนี้ก็จะไม่มีความหมายใดเลย ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสัญญาณย่อยในโครงสร้างรวมทั้งหมดจึงถูกเรียกว่าคุณค่า และระบุว่าคุณค่านั้นได้กลายเป็นสิ่งที่กำหนดความหมายให้แก่สิ่งต่างๆ

แนวคิดสัญญาณวิทยาของโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes)จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีสัญญาณวิทยานักวิชาการทั้ง 2 ท่าน ทำให้โรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes, 1915-1980) นักวิชาการชาวฝรั่งเศสได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับสัญญาณวิทยาโดยมุ่งความสนใจไปที่การให้ความหมายโดยนัยของผู้ตีความ (สัญญาณวิทยาแห่งวัฒนธรรม) ซึ่งบาร์ตส์ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรมฝรั่งเศสสมัยกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยวิเคราะห์ตั้งแต่เครื่องอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันไปจนถึงเรื่องราวในสื่อมวลชนต่างๆ เช่น โฆษณาผงซักฟอก ภาพถ่ายดาราศาสตร์ เครื่องสำอางและรถยนต์ซีตรอง จนกระทั่งปี ค.ศ. 1957 บทความทั้งหมดจึงถูกนำมารวบรวมพิมพ์ขึ้นเป็นหนังสือชื่อ Mythologies (มายาคติ) โดยบาร์ตส์ได้อธิบายถึงมายาคติว่า เป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์และมีตรรกะ

ภายใน (Internal logic) ของตัวมันเอง ได้แก่ ตรรกะการสื่อความหมายที่ต้องศึกษาด้วยศาสตร์ที่ขยายออกมาจากภาษาศาสตร์เรียกว่า สัญญวิทยา ซึ่งประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส ตัวอย่างในกรณีศึกษาของภาษา คือ ถ้อยคำเป็นสัญญาณที่มีรูปสัญญาณเป็นเสียงหรือตัวเขียนและมีความหมายของสัญญาณ คือ แนวคิดที่ผู้คนในสังคมเข้าใจจากถ้อยคำเหล่านั้น เช่น สัญญาณจราจรจะใช้เครื่องหมายแผ่นป้าย และดวงไฟเป็นรูปของสัญญาณเพื่อสื่อความหมายให้ผู้ขับขี่ยานพาหนะเข้าใจถึงพฤติกรรมที่จะต้องกระทำ (คอบลิย์, พอล, 2558)

ความหมาย 2 ชั้นของสัญญาณ (Two orders of signification) ได้แก่ ความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัย แนวคิดนี้ถูกพัฒนาโดย เฟอร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure, 1857-1974) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสเซอร์แลนด์ และโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes, 1915-1980) ได้ต่อยอดเสนอแนวคิดดังกล่าวว่า ไม่มีการใช้สัญญาณครั้งไหนที่จะมีความหมายโดยอรรถเพียงชั้นเดียว (ความหมายโดยอรรถ หมายถึง ความหมายโดยตรงที่เข้าใจกันตามตัวอักษรเป็นความหมายที่เข้าใจตรงกันเป็นส่วนใหญ่และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป) แม้แต่การให้ความหมายในพจนานุกรมยังมีการเลือกใช้ถ้อยคำมาบรรยาย เช่น Longman ให้คำนิยาม กรุงเทพฯ ว่าเป็นเมืองที่มีโสเภณีมาก ซึ่งถ้อยคำที่นำมาใช้อธิบายความหมายต่างๆ เหล่านี้ จะมีความหมายโดยนัย (หมายถึง ความหมายแฝงที่ถูกประกอบสร้างอย่างตรงกันข้ามกับความหมายโดยอรรถบ่งบอกถึงจุดยืน ความนึกคิด และอารมณ์ความรู้สึกของผู้ใช้สัญญาณอยู่เสมอ) ต่อมาบาร์ตส์ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องความหมายโดยนัย โดยหลังจากที่ความหมายโดยนัยตัวแรกถูกสร้างขึ้นมามีความหมายนั้นจะกลายเป็นรูปสัญญาณหรือตัวหมาย (Signifier) แล้วสร้างความหมายโดยนัย ตัวที่ 2 และต่อไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นสายโซ่แห่งความหมาย (Chain of meaning) ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การให้ความหมาย 2 ชั้นของสัญญาณ (กาญจนา แก้วเทพ, 2557)

บาร์ตส์ เรียก ความหมายโดยนัย ระดับชั้นแรกว่า First order และเรียกความหมายโดยนัยระดับที่สองว่า Second order ซึ่งในความหมายโดยนัยระดับที่ 2 นี้ถูกบาร์ตส์เรียกว่า มายาคติ (Myth) จากภาพที่ 3 แสดงให้เห็นได้ว่า ความหมายโดยนัยระดับชั้นแรก (First order) เป็นการตีความที่เนื่องมาจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลและความหมายโดยนัยระดับที่สอง (Second order) หรือมายาคติ (Myth) จะเชื่อมโยงกับความหมายของสัญญาณเพื่อให้บุคคลเข้าใจต่อสัญญาณนั้นๆ ว่า มีมายาคติอะไรดำรงอยู่ ซึ่งแนวคิดของบาร์ตส์ไม่ใช่การตีความหมายที่มาจากประสบการณ์ แต่เป็นการตีความที่ถูกใส่ความหมายตามสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่ ซึ่งบาร์ตส์ได้ให้คำนิยามของมายาคติไว้ว่า เป็นวิถีคิดของแต่ละสังคมหรือวัฒนธรรมที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีการสรุปแนวคิด (Conceptualization) หรือวิธีการ

ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งและในสังคมสมัยใหม่ก็ยังคงมีมายาคติต่างๆ อยู่มากมาย ดังนั้น แนวคิดของบาร์ตส์จึงชี้ให้เห็นว่าสิ่งต่างๆ ในสังคมจะถูกกำหนดให้มีสัญลักษณ์โดยมีระบบของวัฒนธรรมในแต่ละสังคมเป็นตัวกำหนดความหมายของสัญลักษณ์เหล่านั้น เช่น ดอกกุหลาบถูกนำมาเชื่อมโยงกับความรักทำให้ดอกกุหลาบ กลายเป็นสัญลักษณ์ของความรักและเมื่อกล่าวถึงดอกกุหลาบจึงไม่ได้มีแค่ความหมายรูปลักษณ์ สัญลักษณ์ที่หมายถึงดอกไม้เท่านั้น แต่ยังแฝงมายาคติไว้ในฐานะที่เป็นสื่อทางความรัก เป็นต้น (จันทน์ เจริญศรี, 2545)

ดังนั้น บาร์ตส์จึงเสนอแนวคิดว่า คำแรก คือ รูปลักษณ์ทางสัญลักษณ์ (Signifier) ควรเรียกว่า Form คำที่สอง คือ ความหมายของสัญลักษณ์ (Signified) ควรเรียกว่า Content และคำที่สามควรเรียกว่า มายาคติ

ภาพที่ 4 การกำหนดความหมายของสัญลักษณ์ในระบบวัฒนธรรม (กาญจนา แก้วเทพ, 2557)

คุณสมบัติของมายาคติ (Myth) จึงมีคุณสมบัติที่สำคัญ 2 ประการ คือ ลักษณะที่เป็นการเคลื่อนไหวของมายาคติ โดยสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ ของคนบางกลุ่มหรือตอบสนองต่อความต้องการทางวัฒนธรรม และอีกประการหนึ่ง คือ มายาคติต่อต้านเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กับมายาคติ ซึ่งจะปรากฏในวัฒนธรรมอยู่อยู่เสมอ เช่น ทุกคนรับรู้ว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ หากแต่ในเวลาเดียวกันก็เกิด มายาคติต่อต้านขึ้นมาว่าความก้าวหน้าเหล่านั้นอาจทำลายระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้ ดังนั้น ในความคิดของนักสัญลักษณ์วิทยาจึงมองว่าแทบจะไม่มีอะไรในโลกนี้ที่มีแต่ประโยชน์ทางการใช้งานเพียงอย่างเดียวแต่ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีความหมายใดความหมายหนึ่งอยู่เสมอ

อัตลักษณ์ในมุมมองของฌอง โบดริยาร์ด

โบดริยาร์ด (Jean Baudrillard, 1929-2007) เห็นว่า นวนยุคเป็นยุคที่เทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดขึ้นและก่อให้เกิดความสามารถในการผลิตซ้ำทั้งสินค้าที่เป็นวัตถุและสินค้าเชิงวัฒนธรรม ความสามารถในการผลิตซ้ำได้อย่างไม่จำกัดนี้ทำให้เกิดสังคมเกินจริง (hyper-reality society) ซึ่งเต็มไปด้วยสิ่งจำลอง (simulacrum) จนไม่สามารถที่จะแยกระหว่างของจริงกับสิ่งจำลองได้ และยังเป็นยุคของการระเบิดแบบรวมตัว (implosion) ของเส้นแบ่งระหว่างสิ่งต่างๆ ทำให้ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างสิ่งที่ปรากฏกับความ เป็นจริง นั่นคือไม่มีความหมายที่อยู่เบื้องหลังสิ่งต่างๆ ที่จะให้ค้นหานั้นเอง ความเป็นเกินจริงเกี่ยวข้องกับสังคมสื่อ สังคมเครือข่ายข้อมูลข่าวสารที่

ร่วมกันสร้างความเป็นจริงที่ยิ่งกว่าสิ่ง เป็นจริง (more real than real) ที่ความเป็นจริงได้ตกเป็นรองภาพตัวแทน และนำไปสู่การหลอมละลายความเป็นจริงในขั้นสุดยอด

การวิเคราะห์สัญญา ในหนังสือของโบริยาร์ด เรื่อง The system of objects (1968) ได้บุกเบิกประเด็นการวิเคราะห์สัญญาในฐานะตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เอาไว้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับวัตถุ วัตถุต่างๆ ไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่ถูกสร้างเพื่อการบริโภคเท่านั้น หากแต่วัตถุที่เราบริโภคเข้าไปนั้นกำลังกระทำบางสิ่งบางอย่าง (Act on) ให้กับตัวเรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของวัตถุแห่งการบริโภคทั้งหลายที่จะเข้ามากำหนดความหมายในพื้นที่ชีวิตประจำวัน

ดังนั้น การวิเคราะห์การบริโภค (Consumption) โบริยาร์ด อธิบายว่าในสังคมทุนนิยมนั้นชีวิตผู้คนแปลกแยก (Alienated) ได้ทำให้การบริโภคกลายมาเป็นอุดมการณ์ที่ช่วยเติมเต็มชีวิตหรือเข้ามาแทนที่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เช่น ในชีวิตสมัยใหม่ พ่อแม่อาจไม่มีเวลาเลี้ยงลูกเอง ก็จะใช้วิธีซื้อเกมคอมพิวเตอร์มาเลี้ยงลูกแทน โบริยาร์ด เห็นว่า การบริโภคของมนุษย์ยุคนี้จะมีลักษณะทวิลักษณ์ (Dualism) กล่าวคือ ในลักษณะหนึ่งการบริโภคก็จะมีด้านที่ซ้ำซากวนเวียน เช่น ตื่นมาตอนเช้าก็จะบริโภคหรือทำกิจกรรมแบบเดิมๆ ระบบทุนนิยมได้สร้างลักษณะอีกด้านหนึ่งของความตื่นตาแปลกใหม่ (Novelty) ขึ้นมาด้วยเช่นกัน โบริยาร์ด ยังได้อธิบายต่อด้วยว่า การที่สังคมยุคนี้อุดมไปด้วยสัญญามากมาย เจตจำนงของการบริโภคจึงไม่ใช่แค่การเสพเชิงวัตถุเท่านั้น หากแต่เป็นการดื่มด่ำคุณค่าเชิงสัญญาเอาไว้ด้วย และเป้าหมายของการบริโภคเชิงสัญญาดังกล่าว ก็เป็นไปเพื่อสร้างอัตลักษณ์ (Identity) หรือการบอกว่า เราเป็นใคร และเราเหมือน/ต่างจากคนอื่นอย่างไร อันเป็นสองด้านของอัตลักษณ์ ดังนี้

1. การบริโภคเพื่อการเลียนแบบ (Imitation) หรือการบริโภคเพื่อให้เราเหมือนและเป็นเฉกเช่นเดียวกับคนอื่นที่อยู่ในกลุ่มสังคมเดียวกับเรา

2. การบริโภคเพื่อสร้างความแตกต่าง (Distinction) หรือการบริโภคเพื่อให้เราต่างจากกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม อาทิ หากเราดื่มคาปูชิโนแล้ว เราก็ต่างจากคนชั้นล่างที่ดื่มแค่กาแฟโอเลี้ยงยกมือไหว้

ในขณะที่ โบริยาร์ด วิเคราะห์ว่า ภายใต้สังคมบริโภคและสังคมแห่งสัญญา ก่อนที่ตัวสินค้าจะถูกบริโภคตัวสินค้านั้นจะต้องเปลี่ยนไปเป็นสัญญาเสียก่อน การเปลี่ยนตัวสินค้าซึ่งเป็นวัตถุชิ้นหนึ่งให้กลายเป็นสัญญาแบบต่างๆ นั้น มีรหัสต่างๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการหีบห่อ (Packaging) การกำหนดราคา การกำหนดยี่ห้อ การวางบนชั้นที่จำหน่าย การวางในร้านประเภทต่างๆ การโฆษณา ซึ่งโบริยาร์ด กล่าวว่า รหัสในการเปลี่ยนแปลงสินค้าให้กลายเป็นสัญญานั้นเป็นรหัสที่มีลำดับชั้นอย่างมากทั้งนี้เพื่อให้สินค้าต่างๆ ทำหน้าที่เป็นสื่อทางวัฒนธรรมเพื่อแสดงสถานภาพและเกียรติยศ (Status & prestige) ของผู้ใช้รหัสของการจัดระเบียบลำดับชั้นของสินค้า จึงสอดคล้องกับโครงสร้างลำดับชั้นของสังคมคนในสังคมจึงรับรู้ตำแหน่งแห่งที่ของตนในโครงสร้างของสังคมได้จากลำดับชั้นของสินค้าที่เขาบริโภค เพราะฉะนั้นในการบริโภคนั้นบุคคลจึงมิได้บริโภคแต่ตัววัตถุเท่านั้น

โบริยาร์ด เสนอว่า วัตถุในสังคมแห่งการบริโภค จะมีคุณค่าตามระบบหรือโครงสร้างที่ถูกจัดตั้งขึ้น ซึ่งก็คือนอกจากประโยชน์ใช้สอยและราคาแล้ว วัตถุถูกกำหนดในฐานะที่เป็นส่วนประกอบในการสร้างบรรยากาศของระบบคุณค่าโดยระบบคุณค่า หนึ่งที่มีอยู่มากมายในสังคมสมัยใหม่ เช่น การกินแฮมเบอร์เกอร์ Mcdonald นั้น นอกจากจะเพื่อตอบสนองความหิวแล้ว เรายังบริโภคสัญญาระหว่างมันนั่นคือ อารยธรรมตะวันตก เพราะในบริบทของสังคมไทยในปัจจุบันและยังได้วิเคราะห์ว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัตถุ (สินค้า) มีหลายระดับระดับแรกเป็นลักษณะความสัมพันธ์ในแง่การใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เช่น เราหาซื้อเสื้อกันหนาวและผ้าพันคอมาใช้เมื่อฤดู

หนามาถึง ความต้องการบ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย เป็นต้น โดยนำสิ่งๆ นั้นมาใช้ประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของการผลิตความสัมพันธ์ในระดับที่สองอยู่ภายใต้การสร้างคุณค่าและความหมายจากวัตถุที่มนุษย์ผลิตขึ้นมา เป็นความสัมพันธ์ในเชิงสัญลักษณ์ คือ นอกจากวัตถุที่บริโภคแล้วยังรวมไปถึงสัญลักษณ์ที่มีอยู่ในสินค้า นั้นๆ รวมไปถึงด้วย เช่น การบริโภคเสื้อผ้ามีแบรนด์เนม หน้าที่ของเสื้อผ้า คือ การสร้างความอบอุ่นให้แก่ร่างกาย ตรรกะของคุณค่าเชิงสัญลักษณ์แสดงถึงควมมีระดับการแต่งกายโอ้อวด โดยนำเอาภาพลักษณ์ของตนเองไปสัมพันธ์กับสินค้านั้นๆ การที่สินค้าแปรสภาพไปเป็นสัญลักษณ์ได้ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาหลายประการ ซึ่งก็คือสัญลักษณ์จะทำให้มนุษย์สามารถจะบริโภคได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดทั้งนี้เพราะมนุษย์จะไม่บริโภคเพียงเพราะความต้องการทางวัตถุอีกต่อไปแล้ว หากแต่จะบริโภคเพราะความต้องการทางสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นความต้องการที่ไร้ขอบเขตไร้จินตนาการความต้องการเชิงสัญลักษณ์นั้นถูกปรุงแต่งขึ้นมาอีกมากมาย เช่น

1. ปราบปรามเพื่อที่จะมีความหมายทางสังคม (Desire for social meaning)
2. ความต้องการที่จะมีเอกลักษณ์แตกต่างไปจากคนอื่นๆ (Need for difference)

แต่ในมุมมองของ เลียวตาร์ด (Jean Francios Lyotard, 1924-1998) เสนอให้มีการปรับเปลี่ยนทางญาณวิทยาเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปของหลังนวยุค คือ การเปลี่ยนจากยุคทุนนิยมไปสู่ยุคสังคมสื่อ รวมไปถึงสังคมบริโภคนิยมที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ในการสร้างความชอบธรรมให้แก่ความรู้ ทำให้เรื่องเล่าใหญ่ (grand narrative) ต่างๆ กลายสภาพเป็นเพียงมายาคติเท่านั้น กระบวนทรรศน์หลังนวยุคได้ทำให้วิทยาศาสตร์ได้สูญเสียอำนาจในการครอบงำ เนื่องจากมักกล่าวอ้างความจริงโดยอิงทฤษฎี กฎระเบียบ เหตุผลที่พิสูจน์ด้วยกฎ วิทยาศาสตร์จึงมีสถานภาพเป็นเพียงเกมทางภาษาอีกอันหนึ่งเช่นกัน มนุษย์ควรเปลี่ยนกระบวนทรรศน์ต่อความรู้เสียใหม่ เพราะโลกใบนี้เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น องค์ความรู้ที่ดีที่สุดในโลกยุคนี้คือความรู้แบบชั่วคราวที่ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

บทสรุป

ผู้เขียนมองเห็นประเด็นที่ปรากฏในเรื่องสัญลักษณ์ในมุมมองของฌอง โบดริยาร์ดพบว่า อำนาจในการครอบงำ เนื่องจากมักกล่าวอ้างความจริงโดยอิงทฤษฎี กฎระเบียบ เหตุผลที่พิสูจน์ด้วยกฎวิทยาศาสตร์ จึงมีสถานภาพเป็นเพียงเกมทางภาษาอีกอันหนึ่งเช่นกัน มนุษย์ควรเปลี่ยนกระบวนทรรศน์ต่อความรู้เสียใหม่ เพราะโลกใบนี้เต็มไปด้วย ความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น องค์ความรู้ที่ดีที่สุดในโลกยุคนี้ คือความรู้แบบชั่วคราวที่ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ปรัชญาหลังนวยุคเน้นการดำเนินการต่างๆ จะต้องเต็มไปด้วยพลังแห่งหลังนวยุคที่ประกอบด้วยพลัง 4 ประการ คือ

- 1) สร้างสรรค์ (creativity) การคิดหรือทำสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน เป็นการเพิ่มความก้าวหน้าแก่มนุษยชาติ เปิดโอกาสให้มีการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์โดยทั่วไป แต่ถ้าเกิดโทษก็ต้องการการปรับตัว
- 2) การปรับตัว (adaptivity) การดัดแปลงการประยุกต์ใช้ให้เป็นคุณปราศจากโทษหรือดัดแปลงโทษให้เป็นคุณ
- 3) การร่วมมือ (collaboration) การร่วมมือทำให้เกิดผลลัพธ์ที่เกินความคาดหมายต่างๆ และเป็นความปรองดองสามัคคีกันของกลุ่มชนนั้น ๆ
- 4) การแสวงหา (requisititivy) ปัญญาของมนุษย์มีศักยภาพที่จะคิดเข้าใจถึงโลกจึงต้องการเพิ่มคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

การพัฒนาย่อมเดินหน้าไปด้วยพลังของการสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือและแสวงหา มนุษย์เรา
ได้ใช้พลังสร้างสรรค์เพื่อสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ที่ได้สร้างประโยชน์มากมาย แต่ก็สร้างสิ่งที่เป็นโทษ
ซึ่งสามารถทำลายทุกสิ่งทุกอย่างได้จนถึงขั้นพบว่า หากสร้างสรรค์ต่อไปโดยไม่มีการปรับตัว พลังสร้างสรรค์
อันตบอดนั้นอาจจะทำลายมนุษยชาติลงเสียอย่างสิ้นเชิง มนุษย์ได้พัฒนาพลังปรับตัวขึ้นแก้ปัญหา
นั้นคือใช้วิจารณ์ตามปรัชญาหลังนวยุค ในการแก้ปัญหาต่างๆ โดยมีขั้นตอนของการวิเคราะห์และ
การประเมินค่าเป็นส่วนสำคัญ เมื่อปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมก่อให้เกิดความรับผิดชอบใน
การปฏิบัตินั้น การปรับตัวจึงเป็นส่วนสำคัญเพื่อควบคุมการสร้างสรรค์ให้ถูกนำไปปฏิบัติอย่างปลอดภัย
และเกิดคุณประโยชน์ต่อสังคมโลก และไม่เป็นการสกัดกั้นการสร้างสรรค์เพราะกลัวอันตราย

พลังการแสวงหาช่วยกระตุ้นให้มนุษย์ไม่พอใจแต่เพียงเท่าที่มีพลังแสวงหาอย่างพอเพียงทำให้
มนุษย์เราต้องการปัจจัย 4 เพื่อการดำรงชีพ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เมื่อยัง
มีไม่ครบก็ดิ้นรนแสวงหาให้ครบ ครั้นได้ครบแล้วก็ยังไม่รู้สึกอิ่มใจ เกิดความรู้สึกว่ายังต้องการอะไรที่สูง
กว่าวัตถุเหล่านี้และมนุษย์จึงจะแสวงไปเรื่อยๆ จนกว่าจะพบสิ่งที่ต้องการ เมื่อพบแล้วก็จะเกิดการ
แสวงหาสิ่งใหม่เรื่อยๆ ไป ในที่สุดก็พบว่ามนุษย์เราหากต่างคนต่างสร้างสรรค์ ต่างคนต่างปรับตัว และต่างคน
ต่างแสวงหา ก็นับว่าเจริญก้าวหน้าได้ดียิ่ง แต่ถ้ามมนุษย์ไม่เรียนรู้ที่จะร่วมมือกัน การแข่งขันซึ่งมาจาก
สัญชาตญาณดิบของมนุษย์ก็มักจะเกิดขึ้นอย่างเลี่ยงไม่ได้

ดังปรากฏหลายครั้งในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่มนุษย์เราใช้พลังแสวงหาเพื่อทำร้ายและ
ทำลายกันอย่างน่าเศร้าใจแทนที่จะใช้เพื่อส่งเสริมการทำดีแก่กันและกัน ในกระแสแห่งการแข่งขันเพื่อ
ตอบสนองการแสวงหาของตนเองนั้นต่างฝ่ายต่างก็มีอะไรสูญหายไปไม่มากก็น้อย แต่ถ้าหากมนุษย์ใช้พลัง
การปรับตัวมองเห็นความพอเพียงและหันมาร่วมมือกันอย่างบริสุทธิ์ใจ มนุษย์ก็จะประสบความสำเร็จใน
การพัฒนาคุณภาพชีวิต แนวโน้มของความร่วมมือ ในระดับชุมชน ท้องถิ่น เมือง ประเทศและระดับ
นานาชาติดูเหมือนจะก้าวหน้าและกว้างขวางขึ้นและลึกซึ้งขึ้นเรื่อยๆ พลังความร่วมมือเป็นองค์ประกอบที่
ขาดไม่ได้สำหรับการพัฒนาทุกชนิดและทุกระดับ เมื่อมนุษยชาติได้เข้าใจปรัชญาหลังนวยุคว่าเป็นพื้นฐาน
ปรัชญา อย่างสำคัญของการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการมีความสุขแท้ตามความเป็น
จริงความร่วมมือจากฝ่ายรัฐบาล องค์กร สถาบันต่างๆ ย่อมจะต้องเป็นเจ้าภาพในการส่งเสริมเผยแพร่
แนวคิดปรัชญาหลังนวยุคและการประยุกต์ใช้ในระดับต่างๆ โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ
มนุษยชาติต่อไปเพื่อสันติภาพโลก

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กิริติ บุญเจือ. (2559). *อรรถปริวรรต: คู่มือคู่มือปรัชญาหลังนวยุค*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
เซนต์ จอห์น.
- คอบลี, พอล. (2558). *สืบสัญศาสตร์[Introducing semiotics]*. อธิป จิตตฤกษ์ (ผู้แปล). กรุงเทพฯ:
มิชชั่น อินเตอร์ พรินท์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี 1997).
- จันทน์เจริญศรี. (2545). *โพสต์โมเดิร์นกับสังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิภาษา.
- เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2562). *พจนานุกรมปรัชญา อังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ใบแดง.
- สันต์ สุวัจนราภินันท์ และคณะ. (2555). *สัญวิทยา: การถอดรหัสและการประยุกต์อัตลักษณ์ไทยเพื่อเป็น
แนวทางการออกแบบ*. โครงการจัดประชุมวิชาการ ประจำปี 2555 Built Environment
Research Associates Conference, BERAC 3, 2012.

สมบัติ พรศิริเจริญพันธ์. (2559). *เฮอร์เมนุติกส์: ศาสตร์แห่งการตีความและศิลปะแห่งการเข้าใจ*. นนทบุรี: โรงพิมพ์วชิรรินทร์พี.พี.

Baudrillard, J. (1968). *The System of Objects*. London: Verso.

_____. (1998). *The Consumer Society: Myths and Structures*. London: Sage.

C. Levi-Strauss. (1976). *Myth and Meaning*. London: Penguin.

Deobole B. Van Dalen. (1979). *Understanding Educational Research an Introduction*. 4th Edition. New York. Mc Graw Hill Com.

